

Євген Сип

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.12.2025.14>
УДК 343.36:343.985 (477)

Євген Сип

кандидат юридичних наук, докторант Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України
м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-6912-2157>

e-mail: s.ye.7170@gmail.com

Тактика допиту підозрюваного в злочинах проти правосуддя

Мета статті — визначити тактичні особливості допиту осіб, які є професійними учасниками судочинства, що вчинили злочини проти правосуддя. На підставі проведених пошуків обґрунтовано актуальність дослідження з огляду на високий рівень правової обізнаності цих осіб, їхню здатність до свідомої протидії слідству та застосування процесуальних гарантій як способи протидії. З'ясовано, що ефективність допиту в таких провадженнях значною мірою залежить від рівня тактичної підготовки слідчого, уміння адаптуватися до умов процесуального протистояння та дотримання правових стандартів, зокрема практики Європейського суду з прав людини. Розкрито значення обстановки вчинення злочину для формування слідчих версій і планування допиту, наголошено на важливості вивчення особистості підозрюваного, попередньому моделюванні можливих поведінкових стратегій та альтернативних сценаріїв слідчої (розшукової) дії. Проаналізовано психологічні аспекти допиту, зокрема вплив стресу на поведінку підозрюваного, необхідність подолання захисної домінанти та налагодження ефективного кому-нікативного контакту. Обґрунтовано доцільність участі захисника як гаранта прав особи, проте підкреслено, що його присутність ускладнює характер слідчої (розшукової) дії та вимагає від слідчого підвищеної гнучкості. Зроблено висновок про необхідність системного підходу до організації допиту, що містить правову обґрунтованість, тактичну варіативність і психологічну підготовленість як основу ефективного отримання достовірної та допустимої інформації в межах кримінального провадження.

Ключові слова: правосуддя; злочин; слідча (розшукова) дія; допит; підозрюваний; тактичний прийом.

ФІНАНСУВАННЯ

Це дослідження не отримувало жодних спеціальних грантів від фінансуючих організацій у державному, комерційному чи некомерційному секторах.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Фінансуюча сторона не брала участі в розробці дизайну дослідження, зборі та аналізі даних, прийнятті рішення про публікацію або підготовці рукопису.

УЧАСНИКИ

Автор брав участь виключно в інтелектуальній дискусії, що лежить в основі цієї статті, дослідженні прецедентного права, написанні та редагуванні, і несе відповідальність за зміст та інтерпретацію.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автор заявляє, що у нього немає конфлікту інтересів.

Постановка наукової проблеми. Вивчення проблематики допиту підозрюваних у вчиненні злочинів проти правосуддя є актуальним і науково обґрунтованим напрямом криміналістичних досліджень. Це важливо, адже злочини цієї категорії є серйозною загрозою для функціонування правової держави, оскільки посягають на інституційну основу забезпечення правосуддя, компрометують законність кримінального провадження та підривають довіру громадян до діяльності органів правопорядку. Особливість досліджуваних кримінальних правопорушень полягає в тому, що вони вчиняються особами, які за своїм службовим статусом є безпосередніми учасниками системи кримінальної юстиції, а відтак добре обізнані з процедурою досудового розслідування, тактикою слідчих (розшукових) дій, своїми процесуальними правами та механізмами їх захисту.

Допит таких осіб як підозрюваних супроводжується низкою специфічних викликів для слідчого. Підозрювані, маючи відповідну професійну підготовку, здатні чинити свідому протидію отриманню достовірної інформації, надавати процесуально безпечні для себе пояснення, користуватися механізмами замовчування, відмови від показань або умисного викривлення обставин події. За таких умов тактична підготовленість слідчого, уміння аналізувати поведінку підозрюваного та ефективно за-

Yevhen Sup

**TACTICS OF INTERROGATION
OF A SUSPECT IN CRIMES
AGAINST JUSTICE**

The purpose of the article is to determine the tactical features of interrogation of persons who are professional participants in court proceedings who have committed crimes against justice. Based on the searches conducted, the relevance of the study is substantiated given the high level of legal awareness of these persons, their ability to consciously counteract the investigation and use procedural guarantees as a means of counteraction. It is established that the effectiveness of interrogation in such proceedings largely depends on the level of tactical training of the investigator, the ability to adapt to the conditions of procedural confrontation and compliance with legal standards, in particular, the case law of the European Court of Human Rights. The author reveals the importance of the crime scene for the formation of investigative versions and interrogation planning, emphasizes the importance of studying the personality of the suspect, preliminary modeling of possible behavioral strategies and alternative scenarios of investigative (detective) action. The author analyzes the psychological aspects of interrogation, in particular, the impact of stress on the suspect's behavior, the need to overcome the defensive dominance and establish effective communication contact. The author substantiates the expediency of defense counsel's participation as a guarantor of a person's rights, but emphasizes that his presence complicates the nature of the investigative (detective) action and requires increased flexibility from the investigator. The author concludes that a systematic approach to the organization of interrogation is necessary, which includes legal validity, tactical variability and psychological preparedness as the basis for effective obtaining of reliable and admissible information within criminal proceedings.

Keywords: justice; crime; investigative (detective) action; interrogation; suspect; tactical technique.

стосовувати прийоми професійного спілкування набувають визначального значення для досягнення мети допиту.

Належна організація допиту підозрюваного у справах про злочини проти правосуддя має вирішальне значення не лише з погляду здобуття доказової інформації про подію, а й для встановлення механізму протиправних дій, мотивів, способів приховування злочину та потенційної причетності інших осіб. Вивчення змісту допиту дає змогу також розширити уявлення про обстановку вчинення діяння, що так само впливає на формування версій та визначення подальшої слідчої тактики. З огляду на зазначене, допит у таких провадженнях слід розглядати не просто як джерело доказів, а як особливо значущий засіб з'ясування істини, що потребує високого рівня процесуальної підготовки, дотримання гарантій прав підозрюваного та водночас вмілого застосування криміналістичних інструментів.

Проте наукова розробленість питань, що стосуються тактики допиту у справах про злочини проти правосуддя, залишається недостатньою. У працях, присвячених допиту як слідчій (розшуковій) дії, переважно висвітлюються загальні питання його проведення, не береться до уваги специфіка підозрюваних — представників правничих професій, а також особливості інституційного середовища, у якому вчиняються правопорушення цієї групи. Отже, існує нагальна потреба в системному дослідженні проблематики допиту підозрюваного в учиненні злочину проти правосуддя з метою розроблення ефективних тактичних підходів, які відповідатимуть як вимогам кримінального процесуального закону, так і практичним потребам органів досудового розслідування.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі питання тактики допиту підозрюваного висвітлено в низці ґрунтовних досліджень, поміж яких праці А. Безносюка, В. Весельського, В. Гусевої, Н. Грищенко, В. Коновалової, В. Лукашевича, Т. Матюшкової, О. Переверзи, О. Процюк, В. Шепітька та ін. Значну увагу також приділено аналізу практики Європейського суду з прав людини у сфері кримінального провадження, що знайшло відображення в роботах Н. Борзих, В. Гвоздюк, І. Гловюк, О. Дроздова, В. Маляренка, Ю. Чорноус, В. Юрчина та інших учених. Водночас комплексне осмислення тактики проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваних у вчиненні злочинів проти правосуддя поки що не проводилося, що свідчить напро своєчасність цього дослідження.

Мета статті — визначити тактичні особливості допиту осіб, які є професійними учасниками судочинства та вчинили злочини проти правосуддя.

Викладення основного матеріалу дослідження. Тактичні особливості допиту професійних учасників судочинства, підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень проти правосуддя, зумовлені низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, що характеризують як їхній професійний статус, так і специфіку обстановки вчинення таких злочинів. Конкретні обставини, у яких реалізується злочинний умисел осіб, що перебувають у статусі представників правоохоронних органів та органів правосуддя, безпосередньо впливають на підготовку та проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Водночас важливо враховувати не тільки організаційно-тактичну складову допиту, але й правові засади, дотримання яких є обов'язковим. Особливо важливо це в аспекті такого учасника, як підозрюваний. Відтак погоджуємося, що процесуальний статус підозрюваного є одним з найбільш уразливих з огляду на ризики порушення його прав і свобод у кримінальному провадженні. Саме на цій стадії кримінального провадження особа зазнає найбільш інтенсивного впливу з боку органів досудового розслідування, що об'єктивно вимагає від останніх чіткого усвідомлення меж своїх повноважень, неухильного дотримання приписів кримінального процесуального законодавства та міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав людини.

Фундаментальне значення для формування тактики допиту підозрюваного мають правові позиції Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ). Так, у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» ЄСПЛ чітко окреслює межі допустимої поведінки правоохоронців. Аналіз рішення дає змогу узагальнити, що затримання особи з метою допиту може бути

Yevhen Sup

**VERNEHMUNGSTAKTIK
DES BESCHULDIGTEN BEI
STRAFTATEN GEGEN DIE
RECHTSPFLEGE**

Zusammenfassung. Ziel des Artikels ist es, die taktischen Besonderheiten der Vernehmung von Personen zu bestimmen, die professionelle Teilnehmer des Gerichtsverfahrens sind und Straftaten gegen die Rechtspflege begangen haben. Auf der Grundlage durchgeführter Recherchen wurde die Aktualität der Untersuchung angesichts des hohen Grades des Rechtsbewusstseins dieser Personen, ihrer Fähigkeit zum bewussten Widerstand gegen die Ermittlungen und der Nutzung prozessualer Garantien als Mittel des Widerstands begründet. Es wurde geklärt, dass die Effizienz der Vernehmung in solchen Verfahren in hohem Maße vom Niveau der taktischen Vorbereitung des Ermittlers, der Fähigkeit zur Adaption an die Bedingungen der prozessualen Konfrontation und der Einhaltung rechtlicher Standards, insbesondere der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte, abhängt. Offengelegt wurde die Bedeutung der Tatumgebung für die Bildung von Ermittlungsversionen und die Planung der Vernehmung; betont wurde die Wichtigkeit der Untersuchung der Persönlichkeit des Beschuldigten, der vorherigen Modellierung möglicher Verhaltensstrategien und alternativer Szenarien der Ermittlungshandlung. Analysiert wurden psychologische Aspekte der Vernehmung, insbesondere der Einfluss von Stress auf das Verhalten des Beschuldigten, die Notwendigkeit der Überwindung der Schutzdominanz und der Aufbau eines effektiven kommunikativen Kontakts. Begründet wurde die Zweckmäßigkeit der Beteiligung eines Verteidigers als Garant der Rechte der Person, wobei jedoch unterstrichen wurde, dass dessen Anwesenheit den Charakter der Ermittlungshandlung kompliziert und vom Ermittler erhöhte Flexibilität verlangt. Es wurde die Schlussfolgerung über die Notwendigkeit eines systemischen Ansatzes zur Organisation der Vernehmung gezogen, der rechtliche Begründetheit, taktische Variabilität und psychologische Vorbereitung als Grundlage für die effektive Gewinnung glaubwürdiger und zulässiger Informationen im Rahmen des Strafverfahrens beinhaltet.

виправдане винятково потребами розслідування за наявності обґрунтованої підозри. За її відсутності будь-яке затримання або тримання під вартою з метою примусити особу зізнатися, дати показання або надати іншу інформацію є неприпустимим і є порушенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. До того ж застосування насильства, погроз або інших форм незаконного примусу не може розглядатися як елемент криміналістичної тактики, оскільки такі дії суперечать вимогам національного законодавства та міжнародним стандартам у сфері захисту прав людини. Вони не лише нівелюють доказову цінність отриманих показань, але й підривають засади справедливого кримінального провадження.

Відповідно до міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини органи досудового розслідування не мають права затримувати особу або допитувати її, спираючись винятково на власне внутрішнє переконання або припущення щодо її винуватості. Будь-яке затримання з метою допиту має бути процесуально обґрунтованим, базуватися на достатній доказовій основі та відповідати вимогам як національного законодавства, так і Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ст. 63 Конституції України гарантує кожному право не свідчити проти себе або своїх родичів¹, що є ключовим чинником у формуванні правомірної тактики допиту.

Також неприпустимо застосовувати докази, здобуті шляхом порушення фундаментальних прав підозрюваного, зокрема, за відсутності захисника, застосування насильства, катувань або інших нелюдських і принижуючих гідність методів впливу².

Практика ЄСПЛ формує беззаперечний орієнтир для національних органів досудового розслідування, указуючи на обов'язковість надання підозрюваному процесуальних гарантій із моменту фактичного затримання, зокрема забезпечення права на захисника з першого допиту. У протилежному випадку отримані показання мають визнаватися недопустимими доказами. Отже, криміналістична тактика допиту не має суперечити основоположним правам і свободам людини, а, навпаки, зобов'язана ґрунтуватися на повазі до них, що є запорукою як законності, так і ефективності кримінального провадження³.

Неприпустимим є фізичний і психологічний тиск на підозрюваного під час допиту. Погроза катуванням, навіть без її фактичного втілення, може бути кваліфікована як негуманне поводження, якщо викликає обґрунтовані побоювання у затриманого. Це означає, що правоохоронні органи, реалізуючи тактику допиту, мають неухильно дотримуватися не лише формальних вимог кримінального процесуального законодавства, а й стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁴.

Тактика допиту має ґрунтуватися винятково на дозволеніх законом прийомах, що відповідають критеріям допустимості доказів. Застосування практики ЄСПЛ у цій сфері не лише мінімізує ризик порушення прав людини, а й гарантує допустимість зібраних доказів у суді. Це має прямий вплив на ефективність і якість досудового розслідування, фор-

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp>.

² Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Афанасьєв проти України» від 05.04.2005 р. (заява № 38722/02). Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_239#Text ; Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21.07.2011 р. (заява № 42310/04). Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#Text ; Рішення Європейської комісії з прав людини у справі «Аксой проти Туреччини» від 18.12.1996 р. (заява № 21987/93). Precedent.in.ua. URL: <https://precedent.in.ua/2016/04/08/aksoj-protiv-turtsyy/> (дата звернення: 22.11.2025) ; Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гедфрен проти Німеччини» від 01.06.2010 р. (заява № 22978/05). HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-179168%22%7D>].

³ Гвоздюк В. Тактика допиту підозрюваного в кримінальному провадженні відповідно до практики Європейського суду з прав людини. *Юридична психологія*. 2020. Т. 27. № 2. С. 99 – 100.

⁴ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гедфрен проти Німеччини» від 01.06.2010 р. (заява № 22978/05). HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-179168%22%7D>].

мує довіру до правоохоронної системи та слугує підґрунтям для подальшого професійного розвитку її представників⁵.

Допит має проводитися безпосередньо слідчим, оскільки саме ця особа відповідає за повноту та достовірність зібраних доказів. Доручення проведення допиту іншій особі позбавляє слідчого можливості безпосередньо оцінити комунікативні реакції підозрюваного, що є критичним у складних слідчих ситуаціях. Водночас допустимим та доцільним є залучення до допиту спеціаліста, зокрема психолога, який має спеціальні знання у сфері діагностики психоемоційного стану особи, зокрема за умов стресового навантаження або потенційної загрози для її життя⁶.

Щодо організаційно-тактичних засад допиту підозрюваних, тут слід звернути увагу на те, що професійні учасники судочинства (слідчі, прокурори, судді, оперативні працівники), підозрювані в учиненні злочинів проти правосуддя зазвичай мають глибокі знання процесуального законодавства та тактичних прийомів, що формує високий рівень процесуальної обізнаності. Це зумовлює підвищений рівень тактичної складності під час їх допиту. Такі особи здатні свідомо протидіяти встановленню істини, даючи формально логічні, однак змістовно неповні або викривлені показання, прикриваючись правом на мовчання або зловживаючи процесуальними правами. У цих умовах вагомого значення набуває попереднє з'ясування анкетних даних особи, особливостей обставини вчинення кримінального правопорушення: місця, часу, соціального й правового контексту, а також способу взаємодії з іншими особами.

Типовою рисою обставини, у якій вчиняються кримінальні правопорушення проти правосуддя, є її зв'язок із професійною діяльністю підозрюваного та реалізацією ним службових повноважень. Як свідчить практика, така діяльність найчастіше реалізується в умовах очевидності (у присутності потерпілих, свідків, інших фігурантів), що дає змогу використати всієї особи, які потенційно мають інформацію про обставини, які підлягають з'ясуванню під час розслідування.

У допиті підозрюваного надзвичайно важливо актуалізувати ці обставини з метою верифікації наданих ним відомостей шляхом порівняння їх з показаннями інших учасників кримінального провадження. Окрім того, важливо врахувати специфіку простору: службові кабінети, зали судових засідань, інші місця провадження процесуальних дій. Усе це дає змогу уточнити обсяг можливих джерел слідової інформації.

Окрему увагу слід приділяти часовому аспекту вчинення злочину, оскільки професійна діяльність учасника процесу має чітко регламентований характер. Це створює передумови для відтворення детального хронологічного ланцюга подій, що також може застосовуватися як орієнтир у допиті для виявлення суперечностей у показаннях учасників кримінального провадження. Аналіз обставини також допомагає сформулювати запитання, які уточнюють логіку дій підозрюваного в конкретних умовах, які підкреслюють значення для реконструкції мотивації, мети й форми вини.

Високий рівень тактичної складності мають ситуації, у яких факт вчинення злочину підтверджується лише непрямыми доказами або відсутні очевидці. У такому разі тактика допиту має бути орієнтована на збирання дрібних даних, уточнення обставин часу, місця, дій підозрюваного, логіки його поведінки у складних умовах. Це дає змогу виявити можливі суперечності в показаннях та зіставити їх з іншими доказами⁷.

Окремої уваги заслуговують випадки, коли злочин супроводжується фізичним або психологічним впливом на інших осіб, зокрема, для отримання показань, примушування до визнання вини. У таких ситуаціях допит має містити блок запитань, пов'язаний із виявленням фактів перевищення службових повноважень, перевіркою мотивів застосування примусу, умов його реалізації. Значущим у цьому контексті є також аналіз протоколів, висновків експертів і результатів інших процесуальних

Schlüsselwörter: Rechtspflege, Verbrechen, Ermittlungshandlung, Vernehmung, Beschuldigter, taktischer Griff.

Yevhen Sup

TACTIQUES D'INTERROGATION D'UN SUSPECT DANS DES CRIMES CONTRE LA JUSTICE

Cet article vise à déterminer les caractéristiques tactiques de l'interrogatoire des personnes impliquées dans le processus judiciaire et ayant commis des infractions contre la justice. Les recherches menées justifient la pertinence de cette étude, compte tenu du haut niveau de connaissance juridique de ces personnes, de leur capacité à s'opposer consciemment à l'enquête et à invoquer les garanties procédurales comme moyens de défense. Il apparaît que l'efficacité de l'interrogatoire dans de telles procédures dépend largement du niveau de formation tactique de l'enquêteur, de sa capacité d'adaptation aux conditions de la confrontation procédurale et du respect des normes juridiques, notamment de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme. L'article met en lumière l'importance des circonstances de l'infraction pour l'élaboration des hypothèses d'enquête et la planification de l'interrogatoire, et souligne l'importance d'étudier la personnalité du suspect, de modéliser au préalable les stratégies comportementales possibles et d'envisager différents scénarios d'action d'enquête. Les aspects psychologiques de l'interrogatoire sont analysés, en particulier l'influence du stress sur le comportement du suspect, la nécessité de surmonter les mécanismes de défense dominants et d'établir un contact communicatif efficace. L'opportunité de la participation d'un avocat de la défense en tant que garant des droits de l'individu est justifiée. Cependant, il est souligné que sa présence complexifie la nature de l'enquête et exige une plus grande souplesse de la part de l'enquêteur. Il est conclu qu'une approche systématique de l'organisation des interrogatoires est nécessaire. Cette approche doit reposer sur une justification juridique, une adaptabilité tactique et une préparation psychologique afin d'obtenir efficacement des informations fiables et recevables dans le cadre de la procédure pénale.

Mots-clés : justice; crime; action d'enquête (recherche); interrogatoire; suspect; technique tactique.

⁵ Гвоздюк В. Тактика допиту підозрюваного в кримінальному провадженні відповідно до практики Європейського суду з прав людини. *Юридична психологія*. 2020. Т. 27. № 2. С. 100.

⁶ Гусева В. О. Особливості тактики допиту підозрюваного під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2018. № 2 (82). С. 221 – 226.

⁷ Гусева В. О. Зазнач. твір.

Yevhen Sup

ТАКТЫКА ПРЗЕСЛУХАНІА ПОДЕЙРЖАНЕГО О ПОПЕЛНЕНІЕ ПРЗЕПЕЛСТВ ПРЗЕЧІВКО ВЫМІАРОВІ СПРАВЕДЛІВОСЦІ

Celem artykułu jest określenie cech taktycznych przesłuchania osób, które są profesjonalnymi uczestnikami postępowania sądowego, którzy popełnili przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. Na podstawie przeprowadzonych poszukiwań, zasadność badania jest uzasadniona, biorąc pod uwagę wysoki poziom świadomości prawnej tych osób, ich zdolność do świadomego przeciwdziałania śledztwu i wykorzystania gwarancji procesowych jako sposobu przeciwdziałania. Ustalono, że skuteczność przesłuchania w takim postępowaniu w dużej mierze zależy od poziomu wykształcenia taktycznego śledczego, umiejętności dostosowania się do warunków konfrontacji procesowej oraz przestrzegania standardów prawnych, w szczególności orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Autor ujawnia znaczenie okoliczności przestępstwa dla tworzenia wersji śledczych i planowania przesłuchań, podkreśla znaczenie badania osobowości podejrzanego, wstępnego modelowania możliwych strategii behawioralnych i alternatywnych scenariuszy działań śledczych (detektywistycznych). Autor analizuje psychologiczne aspekty przesłuchania, w szczególności wpływ stresu na zachowanie podejrzanego, konieczność przełamania dominacji obronnej i nawiązania skutecznego kontaktu komunikacyjnego. Autor uzasadnia celowość udziału obrońcy jako gwaranta praw osoby, ale podkreśla, że jego obecność komplikuje charakter czynności śledczych (wykrywczych) i wymaga od śledczego większej elastyczności. Autor konkluduje, że konieczne jest systemowe podejście do organizacji przesłuchania, które obejmuje zasadność prawną, zmienność taktyczną i przygotowanie psychologiczne jako podstawę skutecznego uzyskiwania wiarygodnych i dopuszczalnych informacji w ramach postępowania karnego.

Słowa kluczowe: wymiar sprawiedliwości; przestępstwo; działania śledcze (detektywistyczne); przesłuchanie; podejrzany; technika taktyczna.

дій, які можуть підтверджувати або спростовувати показання підозрюваного.

Нарешті, тактика допиту має враховувати вплив зовнішніх чинників на готовність підозрюваного давати показання. Зокрема, ситуації, пов'язані із загрозою життю підозрюваного або його близьких, страх перед іншими учасниками злочину або можливими наслідками викриття, можуть істотно впливати на його поведінку під час допиту. Визначення таких чинників потребує від слідчого не лише професійної підготовки, а й високої емоційної компетентності, вміння налагоджувати контакт і формувати атмосферу процесуальної безпеки для допитуваного⁸.

Ще однією особливістю допиту підозрюваних у досліджуваних категоріях справ є те, що в них зазвичай беруть участь ще й їхні захисники. Це також має враховуватися і під час визначення тактики проведення слідчої (розшукової) дії, оскільки додатковий учасник об'єктивно інакше впливає на процес комунікації між слідчим і підозрюваним. Тим паче, що правова підтримка дасть змогу останньому чітко дотримуватися обраної лінії захисту, уникати відповідей на ключові запитання, застосовувати положення процесуального законодавства на свою користь, а іноді залягувати строки досудового розслідування або перешкоджати збиранню доказів.

Присутність захисника під час допиту підозрюваного, беззаперечно, є важливим елементом гарантування прав і свобод особи, зокрема права на захист, передбаченого Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. З іншого боку, участь захисника ускладнює процесуальні умови проведення допиту. Доволі часто правова позиція сторони захисту формується з урахуванням доктрини свободи від самовикриття, що призводить до відмови підозрюваного від надання показань, акценту на прогалинах у доказовій базі сторони обвинувачення та формальній протидії допиту⁹. За таких умов ефективність слідчої діяльності значною мірою залежить від рівня підготовки слідчого, його професійної гнучкості, комунікативних навичок, подекуди — знання психології та здатності до імпровізації в умовах процесуального протистояння між сторонами кримінального провадження.

Відтак допит підозрюваного у злочинах проти правосуддя має бути ретельно спланованим. Такий план має передбачати не лише послідовність і зміст питань, а й альтернативні сценарії поведінки кожного з учасників допиту, включно із захисником. Доцільним є прогнозування реакцій підозрюваного на окремі питання, а також визначення гнучких тактичних рішень, які дають змогу коригувати хід допиту в реальному часі.

Особливої уваги потребує етап попередньої підготовки, який має містити всебічне збирання вихідної інформації про підозрюваного та його захисника, аналіз їхнього процесуального досвіду, попередньої поведінки в аналогічних ситуаціях, соціальних і психологічних характеристик, рівня правової підготовки, можливих стратегій протидії. На підставі отриманих даних слідчий повинен сформулювати кілька тактичних версій, які б ураховували як потенційні варіанти розвитку слідчої (розшукової) дії, так і способи реагування на процесуальні або психологічні впливи з боку сторони захисту.

Отже, допит підозрюваного за участю захисника має здійснюватися в межах організаційно-тактичної моделі, яка поєднує чітке планування, правову обґрунтованість, гнучкість і дотримання етичних та процесуальних стандартів, що забезпечує отримання допустимої, достовірної та значущої інформації в умовах активного процесуального протистояння.

Щодо психологічних аспектів допиту, ми вважаємо, що вони відіграють ключову роль у забезпеченні його ефективності. Поміж таких аспектів ми виокремлюємо психологічні умови встановлення контакту з підозрюваним, особливості його поведінки під впливом стресу, а також способи подолання і нейтралізації захисної позиції, яка набуває характеру зловживання процесуальними правами — психологічної установки

⁸ Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини : посібник / В. К. Весельський, В. С. Кузьмичов, В. С. Мацишин, А. В. Старушкевич. Київ, 2004. С. 60–61 ; Гусева В. О. Зазнач. твір.

⁹ Грищенко Н. В. Тактика допиту підозрюваного з участю захисника : дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2012. С. 184–187.

на захист власних прав. У цьому контексті надзвичайно важливою є здатність слідчого формувати й підтримувати психологічний контакт із підозрюваним, що є необхідною умовою конструктивної комунікації та мінімізації ризику відмови від надання показань або їх умисного викривлення.

Важливо враховувати, що поведінка особи під час допиту нерозривно пов'язана зі стресовим навантаженням, яке може проявлятися через вербальні та невербальні реакції, зміни емоційного фону, зниження критичності мислення або, навпаки, посилення оборонних психологічних механізмів. Нехтування цими вимогами свідчить не лише про недоліки професійної підготовки слідчого, а й істотно знижує ефективність досудового розслідування загалом. Одним із ключових викликів є необхідність одночасного контролю великої кількості каналів надходження інформації: вербальних і невербальних реакцій, інтонацій, пауз, міміки, жестів, пози, дихання та інших проявів. Установлення неправдивості інформації можливе лише за умов, коли слідчий здатен інтегрувати ці сигнали в єдину логічну систему аналізу.

Також у цьому зв'язку окремої уваги потребує подолання так званої «захисної домінант» — стійкої внутрішньої установки підозрюваного на самозахист, що перешкоджає встановленню об'єктивної інформації. Слідчий повинен уміло застосовувати дозволені законом психологічні прийоми, спрямовані на зниження рівня психологічної напруги, створення атмосфери довіри й поступове усунення бар'єрів у спілкуванні.

Погоджуємося, що важливою є також здатність слідчого виявляти неправдиві показання. Сьогодні вчені визначають її як важливу складову професійної компетентності. Це вміння передбачає не лише знання основ криміналістики, але й обізнаність із психологічними аспектами поведінки допитуваних осіб. Особливо актуально це у справах щодо незаконного заволодіння транспортними засобами, де слідча практика часто фіксує надання завідомо неправдивих показань. Успішне виявлення брехні ґрунтується на ретельній підготовці до допиту, яка має містити вивчення матеріалів кримінального провадження, особистості підозрюваного, аналіз його поведінкових рис, а також попереднє складання докладного плану допиту.

До найбільш характерних ознак обману належать атипові мовленнєві паузи, заминки перед відповіддю, мовленнєві помилки, зміни тембру голосу або його нестабільність. У межах сучасної криміналістичної тактики розроблено низку ефективних прийомів виявлення неправдивих показань: поступове пред'явлення доказів, застосування методу непрямого допиту, раптова зміна темпу ведення слідчої дії, концентрація на слабких місцях допитуваного, моделювання ситуації, у якій створюється враження про повну поінформованість слідчого тощо. Отже, знання з юридичної психології є не просто допоміжним інструментом, а необхідною умовою для ефективної реалізації повноважень слідчого. Саме здатність розпізнати і нейтралізувати деструктивні поведінкові стратегії підозрюваного визначає як успішність допиту, так і ефективність досудового розслідування в цілому¹⁰.

Не менш важливим елементом після завершення допиту є перевірка й оцінка отриманої інформації. Докази, здобуті під час допиту, мають бути предметом детального аналізу з урахуванням їхньої допустимості, достовірності та процесуальної значущості. Допустимість передбачає дотримання процесуальних вимог під час їх отримання, достовірність — відповідність отриманої інформації об'єктивній дійсності, а значущість — її здатність впливати на встановлення обставин кримінального правопорушення. Оцінювання показань має супроводжуватися критичним аналізом та, за необхідності, перевіркою їх іншими процесуальними способами з метою усунення сумнівів щодо їхньої автентичності та правомірності.

Отже, організаційно-тактичні засади допиту підозрюваних у кримінальних правопорушеннях проти правосуддя містять систему взаємопов'язаних процедур, моделей, алгоритмів, тактичних прийомів і психологічних рекомендацій, спрямованих на забезпечення одночасної реалізації такої мети: дотримання законності, ефективне здобуття доказової інформації, захист прав учасників кримінального провадження та підвищення професійної майстерності слідчого у складних ситуаціях комунікації.

Висновки. Тактика допиту професійних учасників судочинства, які набули статусу підозрюваних у справах щодо кримінальних правопорушень проти правосуддя, має ґрунтуватися на ретельному аналізі обстановки вчинення діяння, урахуванні високого рівня процесуальної підготовки допитуваного та прогнозуванні його поведінкових стратегій. Це дає змогу сформувати цілісну інформаційну картину злочину та забезпечити ефективність здобуття доказів у межах кримінального провадження. Саме тому тактична підготовка слідчого набуває особливої значущості, оскільки саме вона забезпечує ефективність отримання об'єктивної інформації та збереження балансу між законністю та доцільністю проведення допиту.

Особливе значення у проведенні допиту має дотримання правових позицій Європейського суду з прав людини, що є запорукою допустимості отриманої інформації та захисту прав і свобод учасників кримінального провадження. Їх неухильне дотримання є важливою складовою будь-якої слідчої (розшукової) дії, а тим паче тих, що проводяться за участю підозрюваного.

Наголошено, що присутність захисника на допиті в цих категоріях справ є поширеною і, з одного боку, є важливою процесуальною гарантією, а з іншого — ускладнює комунікативну взаємодію та вимагає від слідчого гнучкості, адаптивності та ретельного планування цієї слідчої (розшукової) дії. Ефективність допиту значною мірою залежить від урахування психологічних аспектів поведінки під-

¹⁰ Чорноус Ю., Власенко С. Особливості тактики допиту в процесі розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом. *Юридична психологія*. 2022. Т. 30. № 1. С. 77–78.

озрюваного, зокрема формування довірливого контакту, подолання «захисної домінанти» та зниження рівня стресового навантаження. Завершальний етап допиту має містити критичну оцінку отриманої інформації з позицій її достовірності, значущості та процесуальної допустимості, що створює підґрунтя для подальших слідчих (розшукових) дій. Отже, організаційно-тактичні засади допиту підозрюваних у кримінальних провадженнях проти правосуддя є системою взаємопов'язаних дій, які мають забезпечувати досягнення процесуальної мети кримінального провадження з неухильним дотриманням принципів законності, змагальності та захисту прав особи.

References

- Chornohus Yu., Vlasenko, S. (2022). Osoblyvosti taktyky dopytu v protsesi rozsliduvannia nezakonnogo zavolodinnia transportnym zasobom. *Yurydychna psykholohiia*, 30(1), 74–79 [in Ukrainian].
- Hryshchenko N. V. (2012). Taktyka dopytu pidozriuvanoho z uchastiu zakhysnyka (Dysertatsiia kandidata yurydychnykh nauk, 12.00.09). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
- Husieva V. O. (2018). Osoblyvosti taktyky dopytu pidozriuvanoho pid chas rozsliduvannia posiahan na zhyttia pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu. *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka*, 2(82), 221–226 [in Ukrainian].
- Hvozdiuk V. (2020). Taktyka dopytu pidozriuvanoho v kryminalnomu provadzhenni vidpovidno do praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. *Yurydychna psykholohiia*, 27, 95–102 [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. BD «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudy «Sprava Afanasiev proty Ukrainy» (zaiava No. 38722/02): vid 5 kvit. 2005 r [Decision of the European Court of Human Rights «Case of Afanasiev v. Ukraine» (application No. 38722/02) from April 5, 2005]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_239#Text [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudy «Sprava Nechyporuk i Yonkalo proty Ukrainy» (zaiava No. 42310/04): vid 21 lyp. 2011 r [Decision of the European Court of Human Rights «Case of Nechyporuk and Yonkalo v. Ukraine» (application No. 42310/04) from July 21, 2011]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#Text [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny «Sprava Hefhen proty Nimechchyny» (zaiava No. 22978/05): vid 1 cherv. 2010 r [Decision of the European Court of Human Rights «Case of Gäfgen v. Germany» (application No. 22978/05) from June 1, 2010]. (n.d.). HUDOC. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-179168%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-179168%22]}).
- Rishennia Yevropeiskoi komisii z prav liudyny «Sprava Aksoi v. Turtsii» (zaiava No. 21987/93): vid 18 hrud. 1996 r [Decision of the European Commission of Human Rights «Case of Aksoy v. Turkey» (application No. 21987/93) from December 18, 1996]. (n.d.). precedent.in.ua. URL: <https://precedent.in.ua/2016/04/08/aksoj-protyv-turtsyy/> [in Ukrainian].
- Veselskyi V. K., Kuzmichov V. S., Matsyshyn V. S., Starushkevych A. V. (2004). *Osoblyvosti provadzhennia dopytu pidozriuvanoho (obvynuvachenoho) z metoiu nedopushchennia tortur ta inshykh porushen prav liudyny: Posibnyk*. Kyiv: Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy. 148 s [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії: 07.11.2025 / Рецензовано 07.12.2025 / Прийнято до друку 16.12.2025 / Доступно онлайн 30.01.2026

Приклад цитування:

Суп, Є., (2025). Тактика допиту підозрюваного в злочинах проти правосуддя. *Архів кримінології та судових наук*. 2 (12). 128-134. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.12.2025.14>.